

De Schelde Natuurlijk!

Wegwijzer naar de mooiste schelde natuur

De Schelde Natuurlijk! is een initiatief van:

In samenwerking met:

Zeeuwse Milieufederatie

DE SCHELDE NATUURLIJK!

De Scheldenatuur, jouw bezoek meer dan waard!

Het Schelde-estuarium is een waar natuurmonument. Haar getijdengebieden vormen samen duizenden hectare unieke natuur van internationaal belang. Toch zien de meeste mensen het Schelde-estuarium vooral als knooppunt van scheepvaart en industrie. Maar dat er langs de Schelde ook schitterende natuur te vinden is, is lang niet door iedereen geweten.

De campagne 'De Schelde Natuurlijk!' wil het negatieve imago van de Schelde als zwaar vervuilde vaargeul bijstellen. Het Schelde-estuarium heeft dringend nood aan bekendheid en waardering. Door de grootse natuur van de Schelde onder de aandacht van het publiek te brengen, vragen de initiatiefnemers meer begrip voor de noodzaak die natuur te behouden en te versterken. En die noodzaak bestaat, want de Schelde heeft doorheen de jaren al veel van haar pluimen verloren.

De 'Schelde Natuurlijk!' is een initiatief van zeven Vlaamse en Nederlandse natuur- en milieuorganisaties. De campagne moet bijdragen tot een natuurlijk Schelde-estuarium, dat op een verantwoorde en duurzame manier wordt gebruikt voor tal van functies.

Meer info vind je op www.descheldenatuurlijk.nl
en www.descheldenatuurlijk.be.

DE SCHELDE NATUURLIJK!

'De Schelde Natuurlijk!' is mogelijk door de financiële steun van:

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

Alsmede leden en sympathisanten van Vogelbescherming Nederland

Dit is een uitgave van WWF-België en Vogelbescherming Nederland
Redactie, WWF-België en Vogelbescherming Nederland | www.wwf.be en
www.vogelbescherming.nl | Ontwerp en lay-out, www.ravenvormgeving.nl
Tekstafwerking, www.pantarein.be | Druk, www.claes-printing.be, Sint-Pieters-
Leeuw | V.U. : Philippe Weiler, WWF-België, E. Jacquainlaan 90, 1000 Brussel, België
Ondergrond overzichtskaart, Detailkaartjes, www.ravenvormgeving.nl

In het estuarium van de Schelde - van in Gent tot aan haar monding in de Noordzee - speelt het getij een belangrijke rol. Het is een uniek overgangsgedebied tussen zoete rivier en zoute zee. Natuur en landschap ondergaan er een ware gedaanteverwisseling. Over een afstand van 160 kilometer neemt de breedte van de rivier toe van 50 tot 5 000 meter! Deze getijdengebieden zijn een waar fenomeen, van onschatbare waarde voor de Europese natuur. De mens is sinds eeuwen nadrukkelijk aanwezig in het estuarium. Kijk maar naar de kilometerlange dijken, de stuwen, sluzen en sassen, de meersen en inlaten, de imposante forten en de sierlijke kastelen. Haveloze én gloednieuwe fabrieken flankeren de Schelde her en der, gigantische zeeschepen banen zich een weg naar de wereldhaven, bootjes en jachten doen pittoreske vissersplaatsjes aan. Dit historische samenspel tussen mens en water is onlosmakelijk verbonden met het Schelde-estuarium.

Deze miraculeuze mix van natuur en cultuur valt nog op diverse plekken op een bijzondere manier te proeven. Deze gids plaatst negen bijzondere gebieden in de kijker waarin je kunt genieten, omgeven door de bijzondere Scheldenatuur.

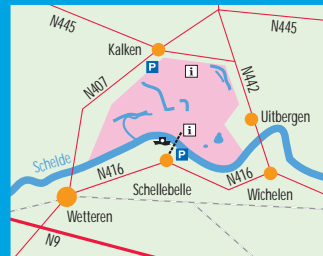
- 1 Kalkense Meersen
- 2 Unieke zoetwaterschorren
- 3 Het Noordelijk Eiland en het overstromingsgebied van Kruibeke
- 4 De brakwaterschorren in het havengebied
- 5 Het Verdrongen Land van Saeftinghe
- 6 Inlaag 1887, Fort Ellewoutsdijk en Zuidgors
- 7 Paulinaschorren
- 8 Rammekens
- 9 Het Zwin

Kalkense Meersen

De Kalkense Meersen zijn één van de weinige overgebleven meersengebieden in het Schelde-estuarium. Het gebied van 800 hectaren ligt geborgen in een oude meander van de Schelde ter hoogte van Wetteren. Uitgestrekte vochtige hooi- en weilanden worden er doorkruist door een netwerk van sloten en beken. Valleibewoners lieten hier vroeger de laaggelegen gebie-

den overstroomden om de graslanden te bemesten.

Vandaag zijn de Kalkense Meersen een prachtig wandelgebied, één van de laatste stiltegebieden trouwens die Oost-Vlaanderen rijk is. Sloten rijk aan waterplanten en hooilanden vol bloemenpracht wisselen elkaar af: een prachtig kleurenpalet dat elk seizoen weer

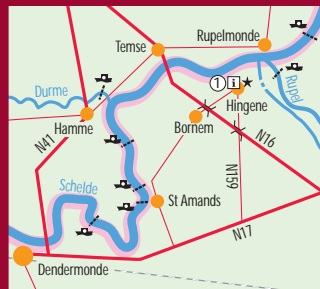
anders is. De meersen zijn een paradijs voor weidevogels, die er komen broeden en overwinteren. Tijdens een voorjaarswandeling is de schelle roep van de grutto zeker te horen.

De Kalkense Meersen zijn het hele jaar door toegankelijk vanuit de dorpskom van Schellebelle of Kalken. *Meer info:* www.kalkensemeersen.be

Zoetwaterschorren zijn een rariteit in Europa. Langsheen de Schelde vind je er vooral nog tussen Dendermonde en Rupelmonde. Op deze plaatsen laat de rivier haar dynamiek de vrije loop tussen water en dijk. Brede rietkragen en metershoge wilgen worden op tijd en stond overspoeld, maar dat deert hen niet. Bij springtij verdwijnen de wilgenbomen op de schorren zelfs tot aan hun kruin in het Scheldewater.

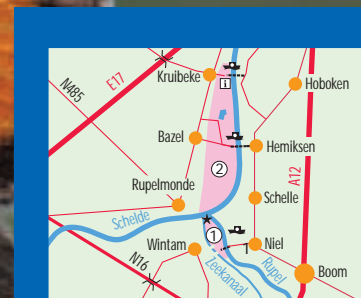
Unieke zoetwaterschorren

Bij laag water tref je langs de oever onbegroeid slik aan: de slikken. Hier krijgen planten nauwelijks een kans, maar leven wel duizenden kleine bodemdiertjes, een waar eetfestijn voor hongerige vogels. Wanneer het water opkomt, trekken de vogels zich terug op de schorren.

De beste manier om dit fraaie gebied te verkennen is van op de dijk met de fiets. Met een veerbootje raak je van linker- naar rechteroever. *Meer info kan je verkrijgen bij de Notelaer^{nv}, www.notelaer.be*

Het Noordelijk Eiland en het overstromingsgebied van Kruibeke

Het Noordelijk Eiland⁽¹⁾ in Wintam is een opgespoten eiland, gegrangd tussen het Zeekanaal en de Rupel. De vele ondiepe plassen zijn er een echte aantrekkingspool voor watervogels. Elk jaar komen hier honderden exemplaren overwinteren. Het heckrund, het oerrund dat oorspronkelijk in de streek te vinden was, werd opnieuw gefokt en loopt weer vrij rond.

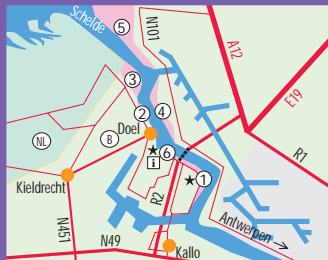
Van op de uitkijktoren heb je een prachtig zicht over de polders van Kruibeke⁽²⁾, die heringericht worden als gecontroleerde overstromingsgebieden voor de Zeeschelde. Veiligheid komt hier op de eerste plaats, maar bij de herinrichting zal ook nieuwe natuur ontstaan. Het hele gebied wordt vrij toegankelijk voor wandelaars en fietsers.

De fietsroute op de dijk rondom het Noordelijk Eiland is bijzonder populair. Je komt er door het Zeekanaal over te steken via de sluisdeuren. Een veertje over de Rupel brengt je weer op het vasteland.

In Hemiksen en Hoboken kan je weer via een veer de Schelde over om de polders van Kruibeke te verkennen.

Meer info: www.natuur.be;
www.lin.vlaanderen.be/awz/

De meest contrasterende Scheldelandschappen vind je ongetwijfeld in de langgerekte industriezone tussen Antwerpen en de Nederlandse grens. Temidden van de havenbedrijven verschuilen zich restanten van wat vroeger een groot brakwater slikken- en schorrencomplex was. Op de linkeroever ligt het Ketenisseschoor⁽¹⁾, het Paardeschor⁽²⁾ en het Schor Ouden Doel⁽³⁾, op de rechteroever is er nog het Galgeschoor⁽⁴⁾ en het Groot Buitenschoor⁽⁵⁾. Het hele gebied komt twee keer per dag onder water te staan en vormt een modderig vogelparadijs. Je treft er ook heel wat zeldzame plantjes aan.

Van op de dijk aan het Ketenisseschoor zijn de foeragerende vogels op het slik van heel dichtbij waar te nemen. Aan het Fort Liefkenshoek⁽⁶⁾ kan je een kijkje op de toren nemen en even verpozen in het restaurant. Aangenaam fietsen in de omgeving doe je b.v. langs de Doel Eco-Fietsroute.

Meer info: www.scheldeschorren.be; www.natuurpuntwal.be

De brakwaterschorren in het havengebied

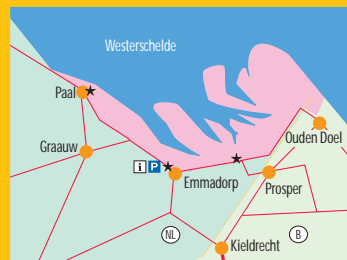

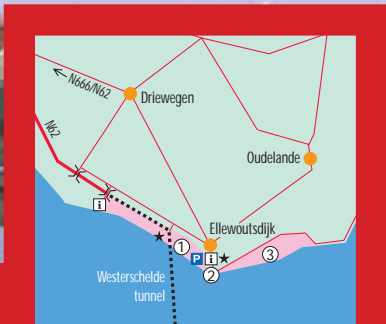
Het Verdronken Land van Saeftinghe

Saeftinghe heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Monniken legden er in de elfde eeuw de eerste dijken aan om land uit zee te winnen. Ooit telde het gebied zes dorpen. Maar tijdens de Allerheiligenvloed van 1570 werd Saeftinghe in één keer verzwolgen. Pogingen om het gebied opnieuw in te polderen bleken weinig succesvol: keer op keer nam de Schelde het gebied terug in. Nu is het met zijn 3 500 hectare het grootste brakwaterschor van Noordwest-Europa. In de wintermaanden verblijven hier meer dan 150 000 ganzen, eenden en andere watervogels!

Snel opkomende vloed en plots opduikende zeemist maken dat het gebied niet ongevaarlijk is voor wandelaars. Grote delen ervan zijn dan ook enkel onder leiding van een gids te bezoeken. Vlak bij het bezoekerscentrum start een toegankelijk vlonderpad en is er een uitkijkpost om grenzeloos te genieten van vogels, planten en het imposante landschap.

Meer info: www.hetzeeuwselandschap.nl/saeftinghe/

Inlaag 1887, Fort Ellewoutsdijk en Zuidgors

Inlaag 1887⁽¹⁾ is een zompig gebied met sloten, schorvegetaties en kleiputten. Het is dicht bij de Westerschelde gelegen, te midden van twee dijken. De binnenste dijk is in 1887 aangelegd als extra bescherming tegen dijkdoorbraken. Voor die dijk

werd klei uit de inlaag gebruikt. In het gebied tref je het hele jaar door wad- en watervogels aan.

Direct ten zuiden van de inlaag ligt Fort Ellewoutsdijk⁽²⁾. Dit fort werd in 1830 gebouwd om de scheepvaart op de Westerschelde te beschermen. Vanaf de zomer van 2005 wordt het fort ingericht als informatiecentrum voor natuur en landschap. Aan de buitenkant van de dijk

ten oosten van het fort ligt het Zuidgors⁽³⁾. Dit is wat overbleef van een veel groter schor, dat deels werd ingepolderd bij de aanleg van de huidige zeedijk en deels is weggeslagen door de Westerschelde. In Zuidgors broedt de grootste kolonie zwartkopmeeuwen van het Nederlandse deltagebied.

Meer info: www.natuurmonumenten.nl

De fraaie Paulinaschorren vormen een restant van een omvangrijk schorrencomplex aan de monding van de voormalige zeearm de Braakman. Vroeger werden deze zoutwaterschorren beweide met schapen. Een overblijfsel uit die tijd zijn de schapen dammetjes.

Het gebied is uitstekend te overzien vanaf de zeedijk die eraan grenst. Opvallend is de afwisselende plantengroei. Op de oeverwallen - de hoger gelegen delen - domineren de grijsgroene tinten van zeealsem en schorrekruid, in de lager gelegen kommen zie je vooral

het heldergroen van lamsoor, zeeaster en zeewegbree. Op de slikken komen steltlopers voedsel zoeken. In de trektijd en in de winter jagen blauwe kiekendieven boven het schor. Ook de velduil is een regelmatige bezoeker. *Meer info:* www.hetzeeuwse-landschap.nl

Paulinaschorren

Fort Rammekens⁽¹⁾ is het oudste zeefort van West-Europa (1547) en lag voor een groot deel in zee, wat uniek was in die tijd. Het Fort mag dan tegenwoordig grotendeels vervallen zijn, het heeft nog steeds de indrukwekkende uitstraling van toen. Het fort wordt omgeven door een schor, een duintje, kreken en een mooi bosgebied waar je heerlijk kan wandelen. Kinderen vinden het reuze spannend om in het fort op ontdekkingstocht te gaan. Over de wallen van Rammekens is het bijzonder

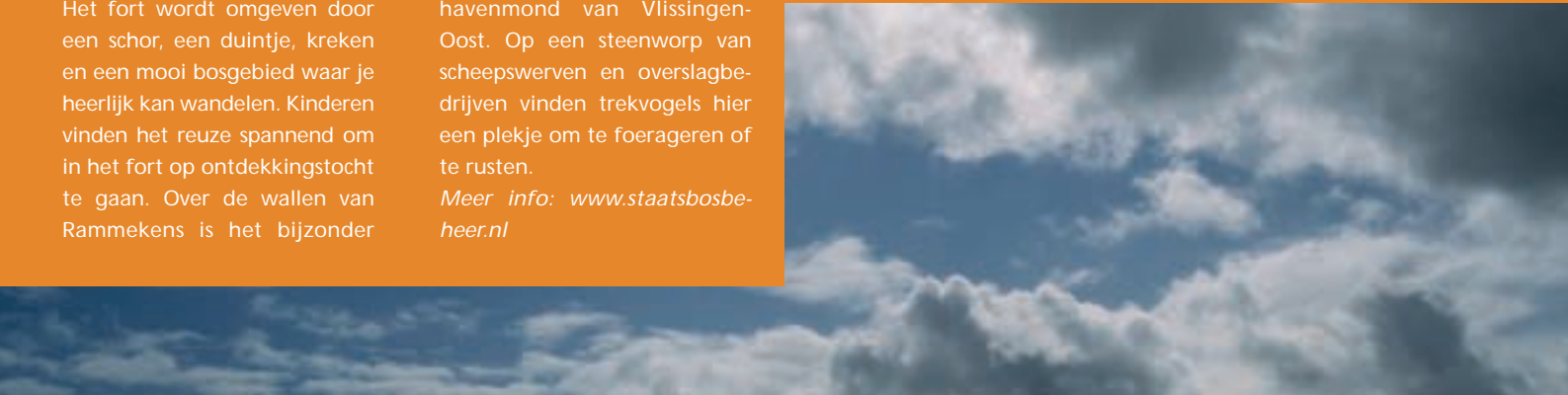
rond dwalen met het unieke uitzicht over de Westerschelde.

In de directe omgeving van het fort liggen er enkele mooie wandelroutes. Die brengen je naar het schor van Rammekens, een groene oase binnen de havenmond van Vlissingen-Oost. Op een steenworp van scheepswerven en overslagbedrijven vinden trekvogels hier een plekje om te foerageren of te rusten.

Meer info: www.staatsbosbeheer.nl

Rammekens

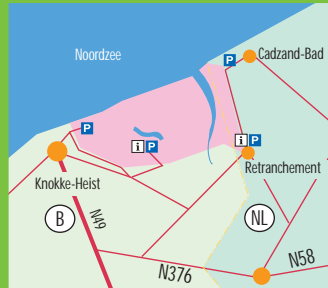

Het Zwin

Aan de kust, in het mondingsgebied van de Schelde, ligt op de grens van Nederland en België het natuurgebied Het Zwin. Ruim 200 hectare duin en schor aan weerszijden van een klein stroompje dat hier over het strand uitloopt in zee. Het is nauwelijks te geloven dat dit ooit een belangrijke zeearm was, die Brugge tot een bloeiende havenstad maakte.

Tegenwoordig geven de rijke plantengroei en de indrukwekkende aantallen vogels dit unieke gebied internationale allure. Op het aangrenzende Noordezestrand kan je fossiele schelpen en haaiantanden vinden van wel veertig miljoen jaar oud: een zeldzaam fenomeen ontstaan door het samenspel van zee en rivier.

In het bezoekerscentrum van Het Zwin is volop documentatie over de flora en fauna van het gebied te vinden. Meer info: www.zwin.be

1 © Misjel Decleer
© Misjel Decleer / Wildlife Pictures

2 © Rob Reijnen / Foto Natura
© Misjel Decleer

3 © Jef Meul / Foto Natura
© Misjel Decleer

4 © Jan Vermeer / Foto Natura
© Misjel Decleer / Wildlife Pictures

5 © Karel Tomei / Foto Natura
© Lars Soerink

6 © Lars Soerink
© Flip de Nooyer / Foto Natura

7 © Dik van Veldhuizen / Foto Natura
© Duncan Usher / Foto Natura

8 © Flip de Nooyer / Foto Natura
© Jan Baks / Foto Natura

9 © Nanouk Production LTD / Wildlife Pictures
© Flip de Nooyer / Foto Natura

C © Flip de Nooyer / Foto Natura
© Misjel Decleer / Wildlife Pictures